

20
GODINA

Danas

51 Bitef17

EPIC TRIP

22-30.09.

JAN FABR:
Cunami našeg sistema komunikacija

JERNEJ LORENCI:
Kad se voli, voli se, kad se mrzi, mrzi se

ERSAN MONDTAG:
Strah nas čini okrutnima

TIM EČELS:
Opasno je ponavljati jedan odnos ili obrazac

AMIR REZA KUHESTANI:
Pozorište spaja stvarni i virtualni svet

IVAN MEDENICA:
Katarza za 21. vek

ISSN 1450 - 538X

REČ UMETNIČKOG DIREKTORA

Katarza za 21. vek

Piše: Ivan Medenica

Poстоје festivali који су сматрали састављени на неком изоштетном принципу, само са циљем да окупе представе за које селектори фестивала мисле да су добре. Такви фестивали могу да имaju висок уметнички дomet и/или културни значај. С друге стране, постоје и фестивали који, поред прића изабраних представа, проповедају и своју сопствену приču, који имају, дакле, развијени тематски и/или естетски концепт. Мени је лично инспиративне и изазовније да правим ову другу врсту фестивала и значајно ми је што у томе имам подршку и свог најближег сарадника, драматурга Битефа Џан Фабра.

Битеф је и то што су засноване на епску или, у ширем смислу, митској гради, а нијма се, усlovno, мозаик извођача, тако и међу самим гледаоцима, која је права катастра за наше глобално, варварско и у економском погледу неолиберално друштво.

Медутим, као што стално истићем, у доба Битефовог наступа, крајем седесетих, још увек smo živeli doba modernizma, čije je jedno od главних одлика био upravo *novum*. У међувремену је протујала постмодерна која је овјавила концепт темелјно проблематизовања, те се данас – у доба безбрзинских, међусобних веома разлиčitih i dehijerarhizovanih уметничких појава i токова – не веома мислили некада једнотврдно, непроблемски. Проше године, а у контексту подвлачења крте i *rekapitulacije gradiva* премијере великог jubileja, Ана Suša i ja smo одлучили да налагас, у уметничком смислу, ставимо на panoramski поглед различитих облика који чине савремени театарili, шire gledano, izvodačke уметности. Представе су припадала драмском pozorištu, savremenom plesu, dokumentarnom pozorištu, predstavama-predavanjima... Од ове године, како smo прошли и напавили, биће prepoznavani i izdavanji posebni, izostreni i karakteristični fenomeni savremenog pozorišta, на један поглед, profesorski način, а то nužno podrazumeva i njihovu teorijsku kontekstualizaciju i tumčenje na tribinama ili konferencijama које су пратиле програм фестивала.

Na 51. Bitefu taj fenomen su tzv. *durational performances*, односно представе које vrlo dugo traju. На 51. Bitefu taj fenomen su tzv. *durational performances*, односно представе које vrlo dugo traju. Већ je odišno poznato da festival почиње, у дану *Prologa*, *polamaraton* од шest sati, аntologijskom predstavom *Quis osoal* poznate britanske trupe *Forced Entertainment*, а да се svečano otvara и kasnije епопејом Belgijanca Jana Fabra, чије je trajanje i sastavni деоjenog naslova: *Olimp, u slavi kultura tragedije - predstava od 24 sata*. Феномен дугих представа, у нешто мање радикалном облику, артилеске i slovenačke predstavu *Biblia, prvi pokusaj* u режији Јернеја Лоренција (око три сата), а, како инсайдерски сазнавамо, и koprodukcija *Narodnog pozorišta i Bitef teatra*, *Carstvo nebesko*, која је имала премијеру за време фестивала, трајаће око четири сата. Нјима изоштравамо и мапирати овај феномен, али, радијиво, имамо у виду и могућност рекреције svih нас, tako да ће остале представе бити *normalnog* trajanja. Овим аспектима дугих представа разговараће се на tribini на којој учествују неки од водећих svetskih teatroliga i уметника који су се овом темом бавили (Marija Ševcova, Žorž Bani, Goran Sergej Prista...), а за ову прилику dovoljno je да izdvojimo само neke. *Durational performance* на посебан начин проблематишу mimetički teatar (под притиском умора, izvodači nužno понекад ispadaju iz zadatah okvira, razotkrivaju se kao privatna lica), а дуго trajanje постаје autentična, прозивljena ci-

Na 51. Bitefu fenomen su tzv. *durational performances*, односно представе које vrlo dugo traju

Cunami našeg sistema komunikacija

Marija Krtinić i Aleksandra Ćuk

Sve grčke tragedije савршено кореспондирају са оним што се данас dešava u svetu. Sve to možete naći u antičkim tragedijama, ако ih pažljivo gledate. Moja ideja je na neki način bila da na to podsetim ljudi, zato što u svim grčkim tragedijama nalazite likove које danas možete videti u Evropi. To su ljudi koji dolaze do moći. Pentej je kao Marin le Pen, koja kontroliše Gerta Wildersa u Holandiji. Sve što se danas dešava u Evropi, možete videti u grčkim tragedijama. Mi živimo grčke tragedije – kaže da *Danas* slavni belgijski pozorišni reditelj, vizuelni umetnik i pisac Jan Fabr.

Његова dvadesetčetvorostana predstava *Olimp: U slavi kultura tragedije* svakako će obeležiti ovogodišnji Bitef, ali i dosadašnju i storiju ovog festivala. Taj nesvakidašnji pozorišni događaj osmišljen je nalik na antički festival *Dionizejske svećanosti*, kada su tokom tri dana bez prestanka bile izvedene drame. Nekad se

u slavu bogova Dioniza ritualno pilo i plesalo, dok danas to oslobođenje od društvenih inhibicija znači nešto sasvim drugo. Pre svega to je izdvajanje vremena (a vreme je novac), posebno kad je reč o 24 sata, i to za jednu pozorišnu predstavu, a zatim i ostavljanje mobilnih telefona i svih drugih tehnoloških čuda ispred vrata pozorišta. Sve to zarađ, kako kaže Fabr, autentičnosti. ■ **Zašto su nam antičke tragedije danas toliko bliske?**

– Zato što, kad pogledam u ogledalo, видим da se menjam. Svaki dan. Vreme je jake važno jer svima izmiče. Vreme je kamen-temelj promena, metamorfoza...

Vreme je kao nekakva mreža где se stvari razvijaju na različite načine. ■ **Govorili ste o publici, imate li osećaj da publika može da dožive katarzu kroz ovu dugu predstavu?**

– Iskreno, nekoliko dana pre premijere u Berlinu, глумци su me pitali šta očekujem. Rekao sam da bi čušto bilo da se nečušto. Nisam znao da će biti tako. To je dobro jer radite nešto ne nadajući se uspehu.

■ **A mogu li da doživeti katarzu oni koji ne ostanu čitavih 24 sata?**

– Da. Čim ste deo tog prostora, vi doživljavate katarzu. Ljudi su plakali ili su

FILIP VUJOŠEVIĆ: Mnogo mislimo, ali se misao ne vidi uvek

Marija Krtinić

Ako treba da budem potpuno iskren, мој однос prema Bifeu se, u različitim fazama profesionalnog razsvetovanja menjao, nekad opterećen predrasudama, nekad nekritičnim odobravanjem, isto onako kako ga, ustalom, doživljava i naša javnost. Tek kad postane deo festivalskog tima, možete potpunosti do shvatite stvarni значај institucije koja, упркос свemu, postoji pet decenija – kaže da *Danas* dramski pisac Filip Vujošević. On je na neki način preuzeo ulogu Anje Suše, која je deset godina bila selektorka Bifea. Vujošević je imenovan za festivalskog dramaturg i ово će biti prvo izdanie Bifea na којем je radio sa ове pozicije.

■ **Ivan Medenica rekao je da su vaši zadaci festivalska selekcija i festivalska produkcija. Koliko ste na taj način učestvovali u ovogodišnjem programu?**

– Moj zadatak bio je da se, zajedno sa Ivanom Medenicom i na osnovu уметничког концепта који je kreirao za ovogodišnji Bitef, bavim biranjem predstava koje će se naći u *Glavnom programu festivala*. Na neki način, posao dramaturga festivala mogao bi se porediti sa zaduženjima dramaturga na pozorišnoj predstavi, u kontekstu njegove saradnje sa rediteljem ili уметничким direktorom. Od vas se очekuje da, u zavisnosti od faze radija, будете nekada konstruktivni i produktivni, a nekada kritični. Што се festivalске produkcije tiče, ове godine smo imali sreću да je već postojala odlična уметничка saradnja između Bifea i *Narodnog pozorišta* u Beogradu, која se savršeno uklopila u koncept festivala. Radi se, naravno, о predstavi *Carstvo nebesko* u режији Јернеја Лоренција.

■ **Kojim ćete se idejama ubuduće voditi u svojim zaduženjima?**

– Isključivo idejom da svoj posao radim najbolje što umem. ■ **Kako vi vidi budućnost Bifea?**

– I u prošlosti se dosta polemisanilo o tome da li nam je Bife potreban, te da li može da ostane relevantan u izmenjenim političkim i društvenim okolnostima. A evo, ове godine se održava 51. put. Mislim da je šansa Bifea u tome da nastavi da se insistira na njegovoj po-

Reč dramaturga

sebnosti, на чинjenici da се radi о jedinstvenom mestu susreta kulture i poetika. Dans, kada podela na istok i zapad ne postoji u formi u којој je postojala за време *Hladnog rata*, prisutne su neke nove potele. У тону смисла, ta šansa leži упрано у tragicnoj činjenici da се festival održava na samom par točki kilometra od bodljikave zice koja deli bogati i siromašni свет.

■ **Šta za mlade autore u Srbiji i regionu, ali i u Evropi, danas znači Bife?**

– Što se lokalnih autora tiče, иако se uticaj Bifea na ovu средину често minimizira, мој je utisak da srpskim pozorištem dominira generacija reditelja i reditelja mlade srednje generacije који су se profesionalno formalno upravo na Bifeu. У срему, evropskom kontekstu, trudimo se da afirmišemo mlade autore који су manje poznati u međunarodnim okvirima. Тако је Bifef publika ове godine moći da gleda predstave *Istrebljenje* и *Sneg Ersana Mondatiga*, reditelje који су већ stekli punu afirmaciju u Nemačkoj i Švajcarskoj, али nije toliko poznati izvan zemalja nemackog govornog područja... ■ **Kako vidite savremeni srpski teatar?**

– Svi mnogi mislimo, ali se misao ne vidi uvek.

Redefinicija srpskog teatara

U pozorišnim krugovima Filip Vujošević dobro je poznat као jedan од младих аутора (задјено са Milenom Bogavac, Majom Pelević, Milanom Markovićem, Olgom Dimitrijević...), који посредним годинама svojim komадима redefinisi srpski teatar, usmeravajući га све више ка оним битеовским новим тенденцијама, пре свега из угла драмског teatrala. У дну dokumentarističkog teatrala njege drame баве se srpskom stvarnošću, и то највеће из угла младих. На aktualnim repertoarima može se pogledati njegov komad *Život stoji, život ide dalje* (Bitef teatar) i *Gozba (Zvezdara teatar)*, а autor јe i komada *Halflife* (Atelje 212). *Ronalde, razumi me* (Narodno pozorište), *Hamlet, Hamlet, eurote* (Pozorište na Terazijama)... Bio јe deo i autorskih ekipe predstava *Hipermezija* (Heartefact), *Fejk porno* (Bitef), *Fakebook* (Bitef), *Rođeni u YU (JDP)*... Rođen je 1977, diplomirao dramaturgu na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Dobitnik je specijalne *Sterijine nagrade* за dramu *Holofrani*аграде за најбољи savremeni komediografski tekst за *Dan Dž.*

ŽIVETI GRČKE TRAGEDIJE

JAN
FABR

sistema komunikacija. Mislim da je lepotu pozorišta u tom što se tu mnogo ljudi okuplja na jednom mestu, где могу да dele neke duhovne stvari u određenom trenutku u vremenu. U ovom slučaju tokom 24 sata. То је политичка odluka, за творце predstave, ali i за publiku, jer vi je dajete 24 sata svog vremena za nešto. То је danas zaista izazov. Svi ti ljudi provode 24 sata bez mobilnih telefona i kompjutera. То је politička odluka. Ali osećam da zaista postoji glaz za takvim uzbuđenjem, da ljudi žele da zaista nešto osete, iskuse, budu nekom drugačijem svetu. Upovođeno sam došao iz Pariza. Ljudi su tamo zaista ostali 24 sata. Došli su iz Kine, Rusije, Koreje, Engleske... sa rančevima, hranom, jastucima... spremni... kao da idu na neki izlet. То је prelepido видети.

■ **„Olimp“ je i veliki fizički izazov i za publiku i za glumce. Заšto su ljudsko telo i njegovi organi važna tema u vašem opusu?**

– Zato što je ljudsko telo veoma lepo. Ono čini ljudе tako lepim. Ali baveći se ljudskim telom bavite se i ranjivošću ljudi. Takođe, kad proučavate ljudsko telo, vi proučavate i свет.

■ **Vi ste tokom svog odrastanja dva puta bili u kumi. Da li je iskustvo uticalo na vaš umetnički rad?**

– Naravno. Ja sam umetnik koji živi pojavljivaju vreme.

Mislim da baš zbog toga možete videti da je smrt važan element u mojoj vizuelnim radovima.

Smrt je važan deo života

koju ovaj stope nas.

Ako udrate u njega, on

će volebiti budnini.

Smrt me dirži budnini.

Mislim da sam prvi radovi

govor i postmortem

stadijumu života.

■ **U tom smislu da li osećate da se vaš rad završava na sceni, u galeriji ili ipak svoju umetnost živite u svom mozgu, srcu i polnom organu. To mi je važno. Kao što džež muzičar svira noću na svom instrumentu, ja svake noći moram da pišem i da crtam**

Svi mitovi који су još uvek živ imaju dve strane da којih ih gledamo i doživljavamo, стварајући и деструктивно: Јернеј Лоренци

šnjicu... A volim te neke čiste платформе где kad se voli; voli se, kad se mrzi, mrzi se... Obožavam tu snagu mitova, priča i pesama i tu potrebu prepričavanja, потреба да oni opstanu, да су još uvek tu, да su u neku ruku svedoci nepromenljivosti чoveka.

■ **Na Bifeu čemo videti dve vaša predstave. Jedna od njih bavi se Biblijom. Шта тај текст на коме је заснована европска civilizacija govori о најši savremenosti?**

– Biblija je super jer je knjiga svih knjiga i zapravo je kontekst jači od teksta. Mi smo pokušavali da se ne bavimo kontekstom nego само tekstrom, odnosno nekim njegovim delovima. Predstava se zaređuje na Bifeu, где је се izvesti drugi deo predstave.

– Obožavam tu snagu mitova, priča i pesama i tu potrebu prepričavanja, потребу да oni opstanu, да su još uvek tu, da su u neku ruku svedoci nepromenljivosti чoveka

■ **Okosnica ovogodišnjeg Bifea je ep i epsko pripovedanje. Vi se u vašim predstavama često bavite mitovima i drevnim tekstovima. Заšto?**

– mogli živeti jedni s drugim na malo manje okrugnut način. I kako čovek oduvek osećaj neku esencijalnu i egzistencijalnu prazninu koju ispunjava svim mogućim.

■ **Često vidimo kako se na Bibliju pozivaju i neki opasni ljudi**

NA IVICI AMBISA

ERSAN MONDTAG:

Strah nas čini okrutnima

Marija Krtinić

mladi berlinski reditelj Ersan Mondtag, poreklom iz turske zajednice, jedna je od vodećih zvezda u usponu pozorišta nemackog govorovog područja. Na Bitfu će biti prikazane dve Mondtagove predstave, čime njegov rad dobija ono što dosada nije imao u većoj meri – najširu međunarodnu vidljivost, dok festival obnavlja i uvršćuje svoju izvornu ulogu spajanja kultura i promovisanja najinovativnijih svetskih umetnika.

Prva među njima je *Sneg*. Nastala u produkciji čuvenog *Talijateatra* iz Hamburga, zasnovana je na epskom materijalu, istoimenom romanu turskog nobelovca Orhana Pamuka. Njegov istovremeno glavni junak i narator *Ka* kreće na epsko putovanje u zavičaj, vraća se iz Nemačke u Tursku, gde će postati učesnik i svedok oniričnog kolapeta dramatičnih, kafkijanskih događaja u kojima se, na više ravnih, prelrama sloboda između islamske i sekularne Turske. Od ove grade reditelji pravi ironično-političko pozorište, s elementima treće poete, koje se duhovito poigravaju prepoznatljivim elementima turske kulture, u rasponu od derviških plesova do arhitekture parnih kupatila. Njegova druga predstava *Istrebljenje* zasnovana je drami Olge Bah, koja govori o troje savremenih mladih ljudi koji iskušavaju i zloupotrebljavaju sve slobode savremenog zapadnog društva, proživljavajući ekstazu, što ih ne ispunjava već, naprotiv, stvara strah, nesigurnost i bespomoćnu čežnju za iskustvom realnosti. Reditelji vrlo radikalno menjaju kontekst, između radnju iz savremenog urbanog ambijenta u halucinantn pastoralni svet. Ovakvom treće poetikom, reditelji nude tumačenje koje možemo čitati kao politički komentar – zapadno društvo asocira na idiličnu pastoralnu koju, kao takvoj, promene treba, u kojoj je sigurnost obezbeđena, a zapravo je sve tu lažno, hipokritsko, duboko trulo, na ivici ambisa...

■ Zašto ste se odlučili da prenesete na scenu roman „Sneg“ Orhanu Pamuk?

– Mi smo religijska bica ako verujemo u Boga, ali i ako poričemo ideju Boga. Tražimo istinu kako matrični naš život, istinu koja je toliko važna za nas da ne možemo da pomislimo da bi to mogla biti istina svih ostalih na svetu. U toj fiksaciji leži lepotu ali i kompulsivno ponašanje, posebno u kulturama i društvinama u kojima zapadnjačka prosvetljenost pokušava da reši nerešiv sudar različitih religija. Metodom demokratije, potragom za kompromisima, pokušavamo da stvorimo balans, ali tragedija je u tome što su, kad je reč o religijskim pitanjima, kompromisi često parodoks. To rađa fašizam – kopile ateizma i teizma. To se može videti od Sjedinjenih Američkih Država preko Evropske unije do Turske. Pamukov roman prati ovaj parodoks, dok svojim stilom direktno citira Kafku, pokazujući kako se eksperiment moderne demokratije sa islamskom prošlošću bori kad paradox postane zarazan. To je jedan od najzanimljivijih simboličkih tekstova na tu temu koju ja znam.

Sve je viđeno kroz naočare naših biografija ili kulture: Ersan Mondtag

Foto: Thomas Schröder-MINK

bez tvorca koji pokušava da nas integrise. To je slična, destruktivna magma. Ako dođe do erupcije, možemo da vidimo fašizam koji je uvek sakrivani i pred našim očima.

■ Zašto je onda zapadno društvo prikazano kao Edenski vrt u vašoj predstavi „Istrebljenje“?

– Edenski vrt kao raj na zemlji je stari san u kome možemo da dođemo do raja i da ne umremo. Većina priča o pokušajima da se napravi Eden na zemlji govore i o smrti, jer je to istina o situaciji koja ne donosi promene. Mi ne živimo u raju, jer uvek neko drugi mora da plati cenu za taj raj, a samu potpuno čudovitu može da ignorise zauvek bol drugih. Što se više trudimo da ignorisemo svetski bol zbog sopstvene udobnosti, to postajemo bolesnici i to više osećaj krivice truje naš um strahom. Edenski vrt u *Istrebljenju* je vrt pretjerivanja koji njegovi stanovnici pokušavaju da osvoje kroz ekstazu, stanje u kome pojedinci strahovi više ne postoje. To je svet u kome ljudi pokušavaju da izbrišu sopstvenu individualnost, jer misle da tu leži sopstvena prisutnost, a ne oni.

■ Uprkos takvoj scenografiji, tekst se bavi našom realnošću?

– Stvarnost je način na koji pokušavamo da shvatimo svet oko nas. Mi nemamo objektivnu tačku na osnovu koje procenjujemo sebe ili svet. Sve je viđeno kroz naočare naših biografija ili kulture. Tako da – da... Scenografija je eksperiment kojim pokušavamo da previdimo našu realnost, stvarnost koju naši likovi zaista mrze zbog čega teraju sebe u nešto za što misle da je prava radost. Gde misle da mogu da skinu lance realnosti. Nemamo kontrolu nad onim što mislimo, pa stvarnost, kao ogledalo naših misli, iskače pred nas. Zato ovi ljudi pokušavaju da izbrišu sopstvene misli, da prestanu da misle na određeni način. Što, kako kažu agnistički pisci, čak ni Bog nije uspeo da uradi.

■ Na koji način se svi mi ponašamo kao narcisi?

– Ako kultura tako snažno zagovara individualnost, kao što je slučaj u zapadnoevropskoj tradiciji u moderno doba, onda je sve što posedujemo samo naše. Čak ni naša tela nisu naša sudbinu nego projekat. Osećamo obavezu da na najbolji način iskoristimo naše žive, jer strahuješmo da će nas drugi videti kao gubitnike ako ne iskoristimo naše koje imamo. Onda smo previše slabii, zavisni, glupi... Ova samoodgovornost nas dovodi do rata sa našom verzijom koja nije savršena. Zato se sve više fokusiramo na večni projekt po kome treba da budemo sve bolji i bolji. I zato što živimo u iluziji našeg sveta informacija i inofrmanosti, mislimo da vidimo sve, ali zapravo ne vidimo ništa. Zato što su naše oči zaključane i zavise samo od naše rutine. Pozorište je onda mesto gde se preplavljaju prekinutim rutinama. Naterani smo da se igramo sa posledicama novih perspektiva. Kad vas umetnost dotakne, ne možete živeti kao pre, osim ako niste spremni da se pokvarite. Važno je reći da su rasizam, homofobija, sovinizam, antisemitizam jahači Apokalipse. To su identiteti koji se grade na poznatom, a ne na čudnom i neobičnom. Naši jezici i slike bolesni su od vekova rasističkog diskursa. Tako da nikо nije nevin. Dug je put kako bismo da šaljemo drugima i prihvatali nepoznato kao bogatstvo sopstvenog života. Ne postoji sistem ili skriveni možak operacije ili davo koji nama manipuliše. To je matriks

Svoju inspiraciju crpim iz umetnika sa kojima saradujem, i sve dok ne znam kakve mi nove poznanice budućnost nudi, moram da budem otvoreno

preciznoj koreografiji, koja uklanja iluziju da ćemo doći do odgovora sve dok ne uvidimo pravu osnovu ove krize.

■ Je li to jedna od tema o kojima savremeni teatar treba da govori?

– Da, ali ja ne mislim da pozorište treba da se bavi samo temom, već i načinom na koji će to da pokaže. Umetnost je sud gde sudimo o našem načinu percepcije i mišljenja, na osnovu kojih gradimo identitet, i gde se borimo protiv svih percepcija jer instinktivno osećamo da su one napad na naš bezbedni život. Izvan naših rutina prebiva novo, drugo. I zato što živimo u iluziji našeg sveta informacija i inofrmanosti, mislimo da vidimo sve, ali zapravo ne vidimo ništa. Zato što su naše oči zaključane i zavise samo od naše rutine. Pozorište je onda mesto gde se preplavljaju prekinutim rutinama. Naterani smo da se igramo sa posledicama novih perspektiva. Kad vas umetnost dotakne, ne možete živeti kao pre, osim ako niste spremni da se pokvarite. Važno je reći da su rasizam, homofobija, sovinizam, antisemitizam jahači Apokalipse. To su identiteti koji se grade na poznatom, a ne na čudnom i neobičnom. Naši jezici i slike bolesni su od vekova rasističkog diskursa.

Tako da nikо nije nevin. Dug je put kako bismo da šaljemo drugima i prihvatali nepoznato kao bogatstvo sopstvenog života. Ne postoji sistem ili skriveni možak operacije ili davo koji nama manipuliše. To je matriks

GLAVNI PROGRAM

1 KVIZULA / QUIZOLA!

Forsd Entertainment, Šefild (Velika Britanija); režija Tim Ečels BITEF teatar, 22. septembar od 18 sati

2 OLIMP: U SLAVU KULTA TRAGEDIE – PREDSTAVA OD 24 SATA

Trublejn/Jan Fabr, Antverpen (Belgija); tekst Jeron Olislahers i J. Fabr; koncept, režija i scenografija J. Fabr Sava centar, 23. septembar od 18 sati

3 BIBLIA, PRVI POKUŠAJ

Slovensko narodno gledališče (Drama), Ljubljana (Slovenija); tekst kolektivno autorstvo, koncept i režija Jernej Lorenči Narodno pozorište (Velika scena), 25. septembar od 20 sati

4 CARSTVO NEBESKO

Narodno pozorište u BITEF teatar, Beograd (Srbija); režija Jernej Lorenči Narodno pozorište (Scena „Raša Plaović“), 26, 27. i 28. septembra od 20 sati

5 SNEG

Talijateatar Hamburg, Nemačka; tekst Orhan Pamuk, režija Ersan Mondtag Jugoslovensko dramsko pozorište (Scena „Ljuba Tadić“), 28. septembar od 20 sati

6 (SA)SLUŠANJE

Pozorišna kompanija Mehr, Teheran (Iran); tekst i režija Amir Reza Kuhestani Atelje 212 (Scena „Mira Tralić“), 29. septembar od 20 sati

7 ISTREBLJENJE

Koncertteatar, Bern (Švajcarska); tekst Ersan Mondtag Narodno pozorište (Velika scena), 30. septembar od 18 sati

Žiri

Profesorka na Londonskom univerzitetu Marija Ševcova (predsednica), kompozitor Draško Adžić, koreograf i performer Igor Koluga, dramska spisateljica i performerk Ivana Sajko i švedska pozorišna kritičarka i performerk Margareta Sorenson.

DURATIONAL PIECES

TIJM EČELS:

Opasno je ponavlјati jedan odnos ili obrazac

Marija Krtinić

Na neki način imamo našu kompaniju (*Nametnutu zabavu*) postalo je naš manifest: Tim Ečels

kovi ili osećaj onoga što želite da postignite još uvek su netaknuti. Ali nakon tri sati pomaže se opustiti. Ne brinete se toliko o onome što radite, izgubili ste pojmom o tome, ne pratite više što govorite, vaša fizička kontrola se pogoršala, vaš osećaj za vreme se promenio. Sve to je lepo videti. Kao performer mogu da kažem da to otvara nešto kod publike. Ima to veze i sa stvarnošću situacije koju igramo na sceni. Dogadaju se neobične putovanja. Postoje trenuci u kojima ljudi pričaju apsurdne stvari do nečega fantastičnog što nikako nismo ni mogli da očekujemo. Trajanje ima pokretačku snagu. Struktura stvara okolnost u kojima odredene slučajnosti, inspiracije ili otkrića mogu iskrreno da se rode.

■ Šta publika može da iskuši u svoga tога?

– Da. Obično kažemo da publika dobija prijliku da osmisli svoj početak i kraj... da uđe ili da izade tokom predstave kad god poželi. Volem što je predstava drugačija za svakoga. Što svaki gradi svoje putovanje. Tačke su u publici odgovara na pitanja u predstavi u svojoj glavi. Tako da se paralelno dešava mnogo predstava. Ona koju mi izvodimo i one koje se odvijaju u ljudskim glavama. Sviđa mi se da ideja dualiteta. Vremenom se i publika umori. Upadaju u rim komada. To je važno. Nešto od samog pozorišta nestane i ulazimo u drugu zonu. U tom smislu predstava ima politički aspekt, jer više nije spektakl nego nešto drugo.

■ Šta je bila glavna idea iz predstave „Quizoola“ i zašto je, po vašem mišljenju, ona opstala tako dugo?

– Istorija trupe vezana je za potragu za novim načinima stvaranja komunikacije sa publikom i otvaranjem prostora za dijalog, susret i refleksiju. Trudimo se da otkrijemo što možemo da iz situacije može da se roditi nešto veoma jedinstveno – kažem da *Danas* umetnik i pisac Tim Ečels, voda britanska trupa *Forced Entertainment*. Ova trupa već više od trideset godina istražuje i često izvršuje konvencije žanra, narativa i samog pozorišta, crpeći inspiraciju ne samo iz drame, već i iz plesa, performance, muzičke kulture i popularnih formi poput kabare i stendama komedije. Jedna je od ključnih trupa koja utiče na razvoj savremenog pozorišnog jezika u Beograd dolazi sa kracom verzijom svoje predstave *Quizoola!* (originalna predstava traje 24 sata, a kraća verzija svega šest). Predstava koja je nastala 1996. zasnovana je na improvizaciji, u kojoj tri izvođača sa razmazanom klovnovskom šminkom na licu šest sati bez prekida postavljaju jedni drugima pitanja i odgovaraju na njih. Ova problematizuje pitanja što je stvarnost a što predstava – šta pitati i kako odgovoriti. Istovremeno ona istražuje ljudsku potrebu za znanjem, izvesnoću i definisanjem.

■ Na koji način imamo vašu kompaniju pokazuje ideje vaših komada?

– Kad smo počeli da radimo zajedno, dočekali smo da imamo *Forced Entertainment* (*Nametnutu zabavu*) jer predstava kombinacija nečega pozitivnog i prijateljskog – zabave – i reči *nametnutu*, koja ukazuje na nešto problematično i neprijetno. U vreme kad smo počinjali, to nismo znali, ali na mnogo načina ova dualnost je bila u srcu naših predstava od samog početka. Tako da je na neki način imao stalno naš manifest. Mislim da je naša životna priča. U ovom načinu, izraziti nešto zanimljivo u nešto mogućnostima i granicama u tom smislu. Ako našem radu postoji ogroman impuls, onda on ima veze sa željom ogromnog pozorišnog potencijala. Ova predstava je učekivana da razvede i razmaliči u vremenu i prostoru. Što se tiče predstave *Quizoola!* konkretno, oduve smrši pitanja i odgovore, posebno na sceni, zato što, kad neko odgovori, uvek postoji mogućnost da je odgovor tačan i da to govori glumac a ne njegov lik. Načinimo li ovu predstavu da bismo istražili ideje o tome što je istina a što je fiktija. Kad imate scenario prepun pitanja koja možete da postavljate bilo kojim redom i da im provizujete u danju odgovora, to daje ovom komadu veoma živu energiju koja nam se dopada.

■ Šta sve predstava koja traje šest sati omogućava jednom umetniku?

– Zanimljivo je da duge predstave kroz umor otvaraju prostor u kome izvođači gube odredenu dozu kontrole nad onim što radi. Za sve nas na sceni najteži je prvi sat, zato što tada najviše pazite kako kamo ponašate. Vaši tri

– Jedinstvenost pozorišta leži u njegovoj životnosti, dok je specifičnost tog medija u njegovoj realnosti. Budući da ljudi u Iranu ne veruju medijima, stvarnost pozorišta je alternativa virtuelnom svetu medija. Razlog zašto ljudi u Iranu, većinom u Teheranu, rado idu u pozorište jeste zato što tu mogu da iskušu nešto što se zaista pred njima odvija, zbog čega smatrali da pozorište zaslužuje njihovo poverenje. Zajista verujem da je razlog zašto u Teheranu postoje nezavisne pozorišne produkcije, jeste publika i njihova podrška pozorištu. Njihova potreba za tim živim i vernim iskustvom, u poređenju sa tim izolovanim odnosom prema medijima.

■ Kako li i vaše kolege, slobodni umetnici, radite u takvim okolnostima?

– Da li morate da koristite jezike simbola i metafora da biste li neki analitički pogled na moderno društvo? – Mislim da je slobodan umetnik pogrešan izraz. Ne možete biti slobodni od

KUHESTANI:

Pozorište spaja
stvarni i virtualni svet

Nastavak sa V strane

pravila ili zakona. Ako želite da vaš rad ima publiku, morate da prihvate neka ograničenja, koja ugrožavaju vašu slobodu. Drama koja se nade na sceni nije ona o kojoj sam razmišljam, već ona koja će biti dobro prihvadena. Zbog toga, kao umetnik koji radi i u Iranu i u Evropi, verujem da ograničenja zaista nisu bitna. Na primer, kad radite u slobodnom društvu kao što je Nemačka, isto tako osećate pritisak pozorišta, publike, zakona... Pitanje ograničenja nije ni u čemu drugačije. Možda čak u Iranu osećam manji pritisak. Moram da prihvatom neka pravila i neka od njih da primenim u svojim predstavama, kao u (Sa)slušanju. Ali činjenica je da ta pravila nikada neće ograničiti moja politički i pobunjenički izraz.

■ Šta utiče na priče i forme vaših komada?

– Jedina stvar koja utiče na formu i sadržaj mojih predstava je sam sadržaj, ono što mi je važno da bude rečeno. Ta veoma duga rečenica koja daje naraciju čitavoj predstavi. Na primer, u (Sa)slušanju to je – da li verujete da zaista verujete u svoja verovanja? To se odnosi na virtualni svet, ne samo na medije, ali i na svet u nečijem umu sa svim predusudama, zbog čega neko veruje da su tude misli njegova verovanja. Kao dramski pisac stvarate vaše likove, gradite strukturu i pišete dramu zasnovanu na toj dugoj rečenici.

■ Vaša predstava „(Sa) slušanje“ gorovi kako funkcionise sistem, ne samo u Iranu nego i u svim totalitarnim društvima (skrivenim i javnim). Na koji način zapravo svi mi postajemo deo državnog metoda kontrolisanja prepustajući se strahu i zaplašivanju?

– Totalitarizam može imati dva aspekta. Prvi je individualni, u kome jedan vođa nameće svoje razmišljanje narodu primenjujući silu ili pravila. Ovaj vid nam je svima jako razumljiv. Drugi je onaj u koji ne verujete i koga niste ni svesni. Na primer, mislite da ste glasali za određenu političku stranku slobodno jer svu znamo da je glasanje, kao deo demokratskog sveta, najveće dostignuće ljudskog postojanja. Ali danas, znamo šta je kampanja Donald Trampa učinila. Oni su stvorili verovanja, zasnovana na netaćnim vestima u pomoć medija. Ubedili su ljudi da su ta verovanja njihova stvarna razmišljanja i ciljevi. Ali to nisu bila verovanja tog naroda, već misli koje su im bile ubaćene kao deo plana. Tako da u (Sa)slušanju, kad je reč o iranskom društvu, totalitarizam se otkriva u načinu na koji se ljudi zbiraju u svom shvatajući sveta. Pitanje je da li su zaista čuli ono što misle da su čuli? Da li su pogrešno čuli ili su čuli samo neki deo? Možda se to slušanje nije ni dogodilo, i to celo iskustvo je bila potpuna iluzija.

■ To je i pitanje mogućnosti dolaska do potpune istine i iskustva stvarnosti, što je česta tema u vašim predstavama?

– Ne verujem da postoji potpuna istina. Naše iskustvo ili nije istino ili je poluistinito. To je odvek bio važan element mojih drama – kako se odnositi prema istini i stvarnosti. U svetu u kome živimo problem je što je sve medijatizovano. Svaka stvar na ovom svetu prolazi kroz virtualni svet koji je preoblikuje. U predstavi (Sa)slušanje koristimo žive i snimljene snimke kako bi iskusili više nego što bi trebalo. Idemo dalje od samog slušanja i gledamo stvari da bi proverili da li možemo da verujemo sopstvenim očima. Tako da publika shvata da smo izazvali stvarnost kako bi je oni iskusili u odnosu na pitanje istine. Onu koju vide i onu koju čuju. Za mene pozorište predstavlja posebnu vrstu zabave jer postoji prekid između stvarnog i virtualnog sveta. Pozorište je jedini medij koji ima potencijal da ih spoji. To me je inspirisalo da stvorim (Sa)slušanje.

■ Predstava se tiče i pozicije žena u iranskom društvu, i vaše druge podele često čine samo žene. Da li se nešto promeni u Iranu vezano za ovo pitanje poslednjih godina?

– Što se tiče položaja žena u Iranu, moram reći, imajući u vidu njihovu političku i društvenu situaciju i ograničenja sa kojima se susreću, da su sada svesne svojih ciljeva. Znaju kako i zašto se bore. Njihov razvoj je neverovatan. Broj žena koje završavaju fakultete, glumica, rediteljki, književnica... Što se tiče moje predstave (Sa)slušanje i drugih drama, često govorim o ženama jer se one bolje uklapaju u moj svet. Zato moje ansamble uglasnoven čine glumice. One mogu odlično da igraju likove koje ja pišem. Ali ne samo to, moje priče prikazuju svet, koji je najbolje poznajem.

BITEF POLIFONIJA BROJ 18

Te čudne petlje...

Ivana Matijević

Mladih ima u pozorištu, premda možda ne toliko u medijima koji se bave pozorištem; pa ipak, njihovo je prisustvo osetno, a entuzijazam neporeciv. Nalaze se u publici, ali ne po premierama, već na balkonima, stepeništu i drugim pozicijama autentične radozalnosti. Kao akteri, najčešće se prepustaju alternativnim pozorišnim praksama, performansi, hibridnim oblicima izražavanja

rije je prostor kretanja i pomeranja, političkog i intimnog. Njegova je dužnost da se protivi diskriminaciji i marginalizaciji u bilo kom obliku, ali ne bih rekla da ono podleže konvencionalnim etičkim vrednovanjima; moral pripada diskursu nedeljnih ručkova, ne ozbiljnom pozorištu", ističe ona.

Kako, onda, na glavni program Bitefa odgovara ovogodišnja *Bitef polifonija? Epske igrice* deluju kao uvertira u predstavu Jerneja Lorencija o uticaju epske poezije, odnosno, njenom tumačenju i (loj)potrebi u noviju vremena?

„Kao neposredni učesnik projekta *Epske igrice* – kaže Đorđe – sticajem okolnosti se desilo da se tema našeg rada poklopila s temom Bitefa, što je sjajno, jer omogućava da kroz različite programe ista ili različita publika festivala prati sadržaje u vezi s domaćom epikom. Naša ideja je da metodama drame u edukaciji, racionalizirajući, pristupamo pesmama *kosovskih* ciklusa, jer smatramo da učenicima na času, budući da igramo u učionici, treba da se ponudi alternativni pristup analize epske poezije, da se otvore i istraže razna pitanja. Kao što spram svega u životu treba da budemo kritični i nastojimo da posmatramo stvari iz različitih uglova, tako treba da se odnosimo i prema nacionalnoj istoriji i književnosti. Sve treba racionalizovati i o svemu pričati na vreme, da kle i školi!“

Maša dodaje da „program *Bitef Polifonije* ne odgovara na glavni program Bitefa, već ga dopunjuje drugačijim praksama, koje pak počinjavu na sličnijim idejama, pitanjima i fenomenima. U tom smislu, ova dva programa stoje ravnomjerno, čineći jednu pulsirajuću celinu, veoma dragocenu za kulturnu scenu Beograda“. Možemo li, onda, saznati i nešto više o pojedinim projektima? Na primer, o performansi *Kontejnjer navodno sadrži* ili interaktivnoj predstavi (*Ne*radno vreme).

Isa, reditelj interaktivne predstave (*Ne*radno vreme), koja se igra u kafici Popara, otkriva da je to svakodnevni ritual savremenog društva. Pozorišni dogadjaj u kojem publika postaje lik, tema i scenografija. Maši se, među projekte koji su njoj privatno i profesionalno najuzbuđljiviji, nalazi *Kontejnjer navodno sadrži*, budući da se njegov međunarodni autorski tim bavi kapitalizmom koji se otežavaju kroz ciklične putovanje svojih teretnih kontejnera, a na kojima pak počinju proizvodnja i potrošnja, dve pogubne i esencijalne aktivnosti savremenog čoveka. Naime, kaže ona, ovo izvođenje hibridnog oblika – u previranju između performansa, radionice i dijaloga – dešava se upravo u kontejneru o čijoj se prirodi raspravlja.

Polifonija postaje punoletna dogadjajem poput onog kojim počinje veliki Bitef u trajanju od 24 sata. Iskušava li se i njime strpljenje i posvećenost Bitefove publike i to one najmlađe ili je po sredi nešto drugo?

„Ne bili ovde koristila termin strpljenje, premda ono jeste lutanja, sve reda gledalačka osobina (i to ne samo u pozorištu) – pre bih rekla da se radi o posvećenosti, istrajnosti i predanosti, na kojima poziva ovakav teatarski koncept. Takozvani *durational theatre* nije ni u kom slučaju provokacija niti ekscentrični samodovoljni događaj, već on poziva na drugačiju konzumaciju pozorišta i, iznad svega, iznova postavljanje pitanja što ono jeste, a što sve može da bude, zaključuju Maša, a Branka, kao članica autorskog tima *Događaju 24 sata* – Ljubav, hleb i priče na *Bitef Polifoniju*, ističe da u *Događaju 24 sata* učestvuju deca, mlađi, stari, pripadnici različitih etničkih grupa iz Srbije i Holandije, umetnici, kritičari, lokalno stanovništvo i mnogi drugi. „Jedan ovakav neuoobičajen događaj pokuša da pokaze moć pozorišta i umetnosti kada zajedno rade profesionalni umetnici i lokalno stanovništvo. Kroz trajanje i održavanje, a kroz ostajanje i bivanje zajedno i zajednički rad, počušćemo da stvorimo jednu viziju i jednu mogućnost za zajedničku i svetiju budućnost. Kao u mitovima, u ritualima prelaska Heroja, kroz ljubav, hleb i priče, hrabro otpočinjemo nove avante“, kaže Branka.

Ljubav, hleb i priče

Foto: Milica Mihajlović

Nikola Isaković, student pozorišne režije, ističe da se još više mora pojačati svest o mladima kao nosiocima novih formi, ideja i ambicija. Umesto da im se nameće kako i šta da rade, treba ih pre svega dobro saslušati i dati im prostora da unesu nešto novo, potpuno naivno i neiskovareno, i zato *Bitef Polifonija* svojim konceptom više glasjava pravo mesto za to.

Maša Senić, dramaturginja i scenaristkinja, ističe da „mladih ima u pozorištu, premda možda ne toliko u medijima koji se bave pozorištem; pa ipak, njihovo je prisustvo osetno, a entuzijazam neporeciv. Nalaze se u publici, ali ne po premierama, već na balkonima, stepeništu i drugim pozicijama autentične radozalnosti. Kao akteri, najčešće se prepustaju alternativnim pozorišnim praksama, performansi, hibridnim oblicima izražavanja.“

Bitef Polifonija je uvek podržala takav koncept. Đorđe misli da uloga pozorišta, bez obzira na uzrast, treba da bude i etička, i edukativna. O kom god pozorištu da je reč. Maša smatra da je uloga pozorišta, bez obzira na uzrast – da vaspita publiku u pravcu kritičkog razmišljanja, kao i da stvorи prostor za preispitivanje, kako društvenih konvencija, tako i ustaljenih načina ponašanja. „Pozorišta...

U Beogradu, Novom Sadu, Subotici, Smederevu, Ubu, Sokobanji, Bajmoku i Paliću

SPORTSKI KANALI PO FER-PLEJ CENI

U OSNOVNOM DIGITALNOM PAKETU,
PO OSNOVNOJ CENI PREPLATE

Pošta ...
NET

AKCIJA
3 meseca
po 1 dinar

do 30. septembra 2017. godine

SK1 SK2 SK3 SK4 SK5 SK6 SK1 HD SK2 HD SK3 HD SK GOLF SK GOLF HD

arena sport 1 EUROSPORT 1 EUROSPORT 2 SOS FIGHT NETWORK LR

U OSNOVNOM DIGITALNOM PAKETU

0800 201 200 • www.postanet.rs • korisnik@ptt.rs

ПОШТА

51Bitef17

Epsko putovanje

SNAGA JE U ISTRAJNOSTI

I&FMcCANNGrupa
SNAGA LJUDI

